

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Thomæ Tamburini Societatis Iesu Siculi Caltanisettensis, In Alma Vniversitate nobilis Civitatis Messanæ, Theologiæ Primarij Professoris. Explicatio Decalogi Duabus distincta partibus

In qua omnes ferè conscientiæ casus, ad decem Præcepta pertinentes,
mira brevitate, claritate, & quantum licet, benignitate declarantur

Continens sex Libros posteriores in Decalogum, id est, expositionem
præceptorum secundæ tabulæ

Tamburini, Tommaso

Monachii, Anno M.DC.LIX.

Caput Tertium.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39995

CAPVT TERTIVM.

§. I.

De secunda radice seu causa restitutionis,
quæ est res accepta.

Dum non constat, rem, quam ego possideo, esse alienam, dicor Possessor bonæ fidei: cum constat, dicor, & sum malæ fidei Possessor: quod si non constet, rem esse meam, sed nec constet, esse alienam, dicor Possessor dubiæ fidei.

2. Sit jam regula prima. Si quis rem alienam bona fide, ut suam quocumque titulo accepit, statim atque certo advertit, esse alienam, debet illam eandem, si extat, reddere Domino: immo Dominus potest sibi eandem, ubicumque illam invenerit, vindicare; ratio est, quia res quomodocumque accepta, ubicumque est, Domini est; quare nisi, qui eam habet, statim reddat, incipit esse injustus detentor, & subintrat pro consequenti tempore radix restitutionis ex injusta acceptione, de qua in præcedenti capite dictum est, quia rei alienæ detentio est continuata ablatio.

a *Less. l. 2. c. 14. d. 1. Mol. t. 3. d. 718. aliq. apud Sanchez. l. 2. id dec. o. 23. n. 34. Dic. l. 2. de just. tr. 2. d. 5. du. 2.*

3. Dixi (certo advertit) nam si sub dubio, vel sub probabilitate, quæ non deficiat moralem certitudinem, non est obligatus reddere, ut fuse alibi b diximus, & mox innuam n. 15.

b *sup. l. 2. in dec. c. 3. à §. 3. & deinceps.*

4. Dixi item (illam eandem) nam non potest vnum pro alio, invito creditore bb, restitui, cum creditor non solum habeat jus Iustitiæ c ad rem ejusq; valorem, sed etiam ad hanc rem. bb *l. Manifesti. C. de solut. c. Vas. Val. Mol. Rebel. Lop. Sotus. quos citat sequiturq; Dic. l. 2. de just. tr. 2. d. 2. dub. 2. n. 24. & 15. contra Pet. Nav. dicentem, solum esse contra Charitatem.*

Duas tamen adhibeo limitationes: alteram in rebus usu consumptibilibus, seu functionem habentibus, facile posse reddi vnum pro alio in eadem specie. v. g. habet quis mensuram frumenti alieni, potest mensuram alterius frumenti æque boni reddere: ratio est, quia hæc sunt adeo æquivalentia, ut non sit judicandus invitus creditor: alteram, in rebus, quæ functionem non recipiunt, tunc solum potest vnum pro altero æqualis pretij debitor restituere, v. g. vestem pro equo &c. hunc equum pro alio, immo pecuniam pro equo &c. quando creditor non habet peculiarem affectum ad rem suam individuum; ratio est eadem, quia tunc non erit graviter invitus creditor. Atque hæc doctrina cum prædictis duabus limitationibus propter paritatem rationis locum habet etiam in possessione malæ fidei, quando res est restituenda ex radice injustæ acceptionis.

5. Regula secunda cc. Si rem alienam bona fide acceptam, bona item fide in totum quis consumpsit, vel destruxit, nihil remanente, in quo factus sit ditior, si ve fuerit res ex se consumptibilis, & ut Jurisperiti loquuntur, functione recipiens, ut triticum, vinum &c. si ve non, ut equus, vestis &c. ad nihil

nihil tenetur, quando deinde advertit se consumpsisse rem alienam. Ratio est, quia cum sine culpa contra Iustitiam fuerit destructa, non est caput, unde oriatur obligatio restitutionis: dico, contra Iustitiam; nam quamvis destruxerit lascivendo V. G. vel simili modo, cum non fecerit contra Iustitiam, onus restitutionis non incurret.

cc *Idem, & passim.*

Petes primò: quando rem mihi tibi-lem alienam cum mea misceo, judican- dumne est rem alienam extare, atque adeo me debere illam in individuo? an judicandum potius, esse destructam, atque adeo me debere pretium, seu id quo factus sum ditior? Respondeo. Id colliges ex meo dicendis §. 4.

6. Petes hac occasione secundò: Si mihi Mercator tradat merces, vsu non consumptibiles, quas meæ dispositioni committat, dicendo V. G. Committo tibi has merces, ut de illis disponas, V. G. vendas, quomodo vis: . dummodo correspondeas mihi, tradendo id, quod ex illarum distractione conquiret: vel, quod in idem recidit, si mihi mercator easdem tradat iusto pretio aestimatas, ut illud pretium eidem mercatori post illarum distractionem sine fraude restituam: si, inquam, mihi sic confignentur merces, judican- dumne erit rem alienam extare, atque adeo restituendum in individuo, an transisse in meum dominium, atque adeo solum restituendam pretium? Respondeo, esse distin- guendum. Nam absolutè nulla alia voluntate tua accedente, merces sunt mercatoris; solum enim tibi commit- tit (sic enim supponitur) ut eas mere procuratoris, seu utilis gestoris nego-

tiorum ipsius, debita moraliter diligen- tia vendas. At si accedat aliquis actus tuus, quo illas velis tibi emere, vel ipso actu exercito de illis mercibus dispo- nas, tamquam de tuis, ut si illas pignori des tuo creditori, vel tuo familiari do- nes, vel alio modo consumas, tunc mer- ces erunt jam tuæ; cum obligatione red- dendi pretium mercatori, quia tunc actualiter vel virtualiter *d* emisti, consequenter creditor vel amicus ni- hil debent mercatori: siquidem rem tuam, non rem mercatoris acceptant. Si tamen eas, extra necessitatem extre- mam, vel gravem, dones, vel pignori des tuo dicto creditori, prævídendo, ti- bi non suppetere, unde possis facere mercatori, satis peccas contra fidelita- tem procuratoriam: & quidem, si id fuerit in re notabili, peccas graviter, ut ex se patet, remanente semper in te ob- ligatione restitutionis pretij, si quando potens solvendo fueris:

d *Passq. deo. 503.*

An vero creditor vel amicus, dum has acceptant, prævidentes suum pre- tium mercatori defuturum, peccent, necne, sive te inducant ad dandum, sive non inducant, ex dicendis §. 4. n. 26. colligi poterit.

7. Regula Tertia. Si res non est in totum destructa, sed remanet in ali- quo, quo redditus est quis locupletior, hoc in quo factus est locupletior, debet is restituere, ut primum advertit, id sibi per se provenisse ex re aliena; ut ac- cideret exempli G. si quis rem alienam bona fide vendidisset, & pretium habu- issent à venditore. Ratio est, quia hoc succedit loco rei: quare sicuti rem vel partem rei, si extaret, debuissim red- dere.

de re, sic hoc, quod remanet: adde, non esse æquum, quempiam divitem fieri ex re aliena.

Dixi autem (per se provenisse) id enim solum succedit loco rei alienæ, non verò id, quod ex occasione ipsius, seu per accidens acquiro. Si enim v. g. pecuniam, quam bona fide meam puto, negotiationi subdam, totum lucrum meum erit, quia id est fructus industriae meæ, nec per se provenit ab aliena pecunia, quæ ex se est sterilis. Pari modo, si occasione, quod ego vestitus veste aliena pretiosa, inviter à Principe, & aliquid lucrer, totum, quod acquiro, meum erit, quia per accidens hoc lucrum sequitur à re aliena.

Consumens rem bona fide acceptam.

8. Ex dictis fit primò, ut si quis invitatus ab amico, edat cum illo res furtivas, nesciens, esse ex furto, ad nullam restitutionem teneatur, si ipse in nullo factus est ditior: at si insumpsisset aliquid æquale in suo cibo, vel partem, æquale vel partem debet ex communi opinione restituere, quia in his factus est ditior.

f. lidem, quibus adde Vasq. c. 9. de rest. §. 2. num. 4. & 5.

Dico (ex communi) nam Delugo g ex alio capite hunc omnino liberat à restitutione; quia nimirum, dum comedit, tanquam minister, seu instrumentum invitantis, sine culpa esculenta destruit, veluti si gemmam alienam, quam bona fide putat Petri, v. g. projiceret aliene. Quid si donaturus fuisset majus- jus? v. g. centum aureos in tritico, sed quia ipse illa non acceptet, non contrahit obligationem restituendi ex re ac-

cepta. Verum id mihi non placuit superius h, cum de Religioso invitato sine superioris licentia ageré: & nunc in hoc casu multo minus placet, saltem ex eo, quod invitatus non utitur his speculationibus, nec intendit comedere, ut merum instrumentum invitantis, sed more humano cibum acceptat & comedit: quare moraliter rem tacite accipit, & consequenter obligatur ex re accepta: non sic, quoad gemmam prædictam, vel quid simile: non enim acceptat gemmam, & ut suam projicit.

g. Delugo t. 1. de just. d. 17. sect. 1. n. 15. lege Bannes, & Salon apud Dian. p. 3. tr. 5. ref. 4. qui ex alio capite nunc bona fide consumentem res unico actu consumptibiles liberant à restitutione, quamvis in aliquo factus sit ditior; sed non placent. h. sup. tr. 1. c. 2. §. 5. n. 9. & 10.

Donans rem bona fide acceptam.

9. Fit secundò i, ut si ego rem furtivam mihi ignoranti donatam bona fide do alicui, vel postquam eam consumpsi, eidem, qui mihi rem illam donavit, aliquid æquale ob gratitudinem retro dono, nihil restituere debeam, cum adverto, rem fuisse furtivam, quia in nihilo factus sum ditior: at si ego donaturus fuisset æquale, vel minus alicui amico, quod mihi reservavi, quia rem furtivam donavi, hoc æquale vel minus restituere debeo domino jam nunc cognito, quia in hoc factus sum ditior, & hoc succedit per se, loco rei alienæ. Quid si donaturus fuisset majus, quia dedi quinquaginta in auro furtivo, totum triticum mihi reservavi.

Vu

Respon-

Respondeo, ut primum cognosco, autem fuisse alienum, solum debeo quinquaginta reddere domino. Ratio est, quia excessus, quem mihi reservatum invenio, fuit reservatus per accidens, ex occasione rei alienae datae, non vero per se, atque adeo meum est, non alterius.

i Ex iisdem.

Vendens rem bona fide acceptam.

10. Fit tertio, ut ex dictis decidi debeat, quid sit restituendum, & quantum, si res aliena bona fide vendatur; Dico, esse distinguendum; vel enim primo, rem alienam bona fide emisti; vel secundo, dono, seu sine pretio habuisti; & in utroque casu deinde, bona item fide vendidisti. In priore casu, non obligaris quicquam restituere domino rei, quia apud te res aliena non extat, nec in aliquo ex illa es locupletior; pretium enim, quod nunc vendendo accipis, jam antea solueras emendo. Dixi (domino rei) nam an debeas aliquid sibi emptori, cui tu vendisti, dicant mox num. 14. In posteriore casu, debes dare totum pretium domino, quia in hoc factus es ditior. Nota, si dominus forte rem suam recuperavit ab emptore hoc ultimo, ut certe potest, si extet, quia semper sua est, tunc te emptori huic pretium reddere debere, ne scilicet ex aliena re locupleteris, certum esse.

i Ex iisdem, quib. adde Laym. l. 3. sec. 5. tr. 4. c. 17 §. 3. n. 25. l. Dian. 2. t. tr. 5. miscell. res. 41. & 42. Case. utrumq. Med. a. liosq. apud Dic. lib. 2. de just. tr. 2. d. 5. dub. 8. num. 148.

Inquires: quantum debet huic emptori, vel domino dari, totumne pre-

tium, quo rem tibi dono datam vendidisti, an satis est, dare partem? Respondeo, si bona l. ut dictum est, fide vendidisti, medio vel infimo pretio, totum hoc debes. quia hoc succedit loco rei domino debitae; at si vendis supremo pretio, vel etiam maiore, id potest evenire ex duplici capite.

1 l. eosdem qu. 6. adde Dic. lib. 2. de just. tr. 2. d. 5. du. 7.

11. Primo, ex eo, quia res eadem v. g. equus ex se, vel ex circumstantiis crevit in pretio, sive ob majorem aetatem equi, sive ex penuria equorum superveniente; & in utroque casu debes totum, quantum quantum fuit, pretium reddere: Ratio est, quia res est semper domini, & domino valet, quanti valet. Scio, aliquos m docere, tunc satis tibi esse, si valorem medium reddas domino, & te posse excessum tibi reservare. Ratio est (inquiunt) quia sufficit, si domino reddas, quanti possit rem aequalem suae sibi emere, vel comparare; at potest emere facile, ut supponimus (secus enim, non haberet locum haec doctrina) per illud pretium medium: ergo sufficit, si illud dumtaxat restituatur: confirmant: si dominus recuperasset suam rem ab eo, cui tu rem tibi donatam vendidisti, non tenereris excessum illum eidem domino dare, sed potius emptori; jam enim ipse dominus plene est satisfactus per suae rei recuperationem; ergo nec teneris, excessum illum eidem dare; jam enim ipse tantum habet per pretium medium, quantum sufficit ad similem rem sibi comparandam. Scio, inquam, hoc, & certe id esse non probabile, inficiari non possum.

m Mol. t. 4. disp. 721. n. 10. n. proba. 12. Se-

bile, in praxi tutum id esse faterur Dic. l. c. n. 24. licet ipse contrariam sententiam sequatur.

12. Secundum caput, unde tu carius vendere potuisses rem tibi alienam dono datam, est, quia ejusmodi rem in alium locum transtulisti, vel similem non vulgarem diligentiam adhibuisti, & tunc, quia ille excessus est fructus solius tuæ industriae, potes totum illum tibi attribuere. Verum, quia ad pluris rem vendendam non solum valet industria, sed etiam regulariter ipsa substantia rei, quæ venditur (quod non est ita in mera negotiatione pecuniæ, quæ ex se sterilis est,) ideo notat Sanchez, p non totum hunc excessum posse à te retineri, sed solum, quantum arbitrio prudentis respondet tuo labori & industriae; & rectè Delugo q ob hanc rationem docet, tunc numquam sufficere, dare pretium infimum.

o Mol. & Laym. apud Dian. p. 3. t. 5. ref. 47. p Sanc. l. 2. in Dec. cap 23. nu. 28. q Delugo t. 1. de just. d. 17. sec. 1. n. 21.

Donans pretium rei alienæ bona fide venditæ.

13. Sequitur quartò, ut etiam decidatur ex dictis, quisnam restituere teneatur in sequenti casu? Antonius equum Casaris bona fide ab amico dono accepit, mox eadem fide illum vendidit Francisco, atque ejus pretium idem Antonius dono dedit Petro; quisnam reddere equum, vel ejus pretium debet Casari domino, quando constabit, equum fuisse Casaris, Antoniusnè, an Franciscus, an Petrus?

Respondeo ex dictis r, nihil Antonius debet Casari, quia Antonius in

nullo nunc invenitur factus dicitur ex Casaris equo. Rursus nihil item debet Petrus, quia Petrus numquam habuit alienum equum, & pecuniam, quam dono habuit, accepit ab Antonio domino legitimo illius pecuniæ: qui, ut suppono ex mox dicendis, per admistionem pretij equi cum sua pecunia factus est dominus illius pretij; quare sicuti licitè quis data à latrone vel fraudulento latrone potest retinere, quia hi sunt facti domini illius pecuniæ per admistionem cum suis (ut supponimus) nam si facile discerni potest, restituenda est, utpote res domini; esto, personaliter remaneant obligati ad restitutionem; ita multo magis in casu nostro, in quo Antonius bona fide illud pretium acquisivit: Et sicuti in casu dicto latronis ex probabili sententia, quam mox s asseram, mihi non imputatur, si quando per donationem illam pecuniæ mihi factam, fiat ipse latro impotens ad dictam restitutionem, quando ego eam impotentiam non prævideo, vel etiam si prævideam, latronem tamen non induco ad donandum, sed solum accepto, ita etiam in casu nostro &c.

r Item Sanc. l. 2. in dec. c. 23. nu. 18. s mox §. 4. n. 26. fin.

14. Remanet ergo Franciscus, qui quidè est obligandus ad equum reddendum suo domino, nempe Casari, etiam cum jactura suæ pecuniæ; suo enim infortunio debet adscribere, quod res aliena ad quam semper jus habet proprius dominus, apud se extare inveniatur: sed certè Antonius, quem nihil debere Casari diximus, debet tamen Franciscus totum pretium reddere in casu, quo idem Franciscus Casari equum suum

suum reddiderit. Ratio non ducitur ex radice injustæ acceptionis, vel ex radice rei acceptæ, quæ hic, ut patet, in Antonio non adsunt, sed ex contractu, quo Antonius Francisco rem vendidit; in hoc enim contractu implicitè includitur, ut venditor indemnem reddere debeat emptorem, quoad rem venditam, ut scilicet hæc sit vendibilis, & ut ipse venditor possit transferre ejus dominium in emptorem &c. Sanè eodem modo, si vendidisti bona fide vitrum pro gemma, cognito errore restituere debes pretium, seu rescindere contractum, ut indemnem serves emmentem. Atque hæc ratio valet, etiam si Antonius equum prædictum emerit justo pretio v. g. à Titio; nam licet ipse Antonius possit à Titio venditore, propter dictam rationem indemnitis, exigere suum pretium, tamen ipse Antonius obligatur ex vi suæ venditionis factæ Francisco, Franciscum indemnem reddere, nec potest remittere Franciscum ad Titium, cum quo Franciscus nullum iniit contractum; & per hoc resolvitur id, quod innui supra num. 10. lege Delugo & Dicastillum, & ponentes aliquas utiles considerationes circa hunc & similes casus.

t. Sot. Petr. Navarr. Val. Rebell. Axor. Less. apud Dicast. l. c. dub. 8. à num. 150. contra Navar, qui putat, satis esse, si Antonius cedat Francisco actionem, quam habet contra Casarem. u. Delugo t. 1. de Inst. d. 17. sect. 5. à nu. 109. x. Dicast. l. c.

15. Petes hic denique, ad quid obligetur quis, si sit dubius, an factus fuerit dominus ex re aliena bona fide accepta?

Respondeo, ad nihil, quia in dubio melior est conditio possidentis; idem

dic, si sis dubius, an res, quam bona fide habes, sit aliena, & post moralem diligentiam, dubium evincere non potes. Differentia autem magna intercedit inter dubium superveniens, postquam rem bona fide possides, & inter dubium, quod forte sit, antequam rei possessio à te occupetur: nam hic tibi non suffragabitur possessio, suffragabitur in dubio superveniente: sed de his, ut etiam quando res est probabilis, multa satis sunt disputata sup. lib. 1. c. 3. 6. & 7.

16. De emptione rei furtivæ multa dixi Tract. 2 c. 8. solum in hunc locum sequentes duas quæstiones reservavi.

§. II.

Prima quæstio, an rem, v. g. equum bona fide tibi venditum, vel donatum, ubi noscis esse furtivum, tibi liceat furi reddere?

1. **Q**uoad venditum, dico non licere, si sine gravi incommodo per Iudicem, vel alio modo possis tu emptor tuum pretium habere, & dominus suum equum: licere autem, si prudenter credas, dominum facile recuperaturum suum equum, & te pretium; ut si furem furti poenitisset, & tibi pretium, dominoque equum is redditurus esset: immo in hoc ultimo casu puto, te debere eidem furi equum reddere, quando scilicet, secus furi aliquod injustum damnum immineret, ut bis solvere pretium equi, vel quid simile. Rursus dico, non licere reddere furi, si per talem redditionem non speras, te recuperaturum tuum pretium, nec aliquod grave malum à fure times, si illi

si illi non reddas. Ratio est clara, quia tunc non esset caput, unde possis rem in manu latronis cum domini damno reponere.

2. Hæc sunt facilia; illud difficile: an quando scio, furem non redditurum equum domino, possim ego ipsi furi reddere equum, à quo bona fide emi, in eo casu, quo mihi aliter meum pretium recuperare non datur? Negat *a* Molina, concedit Rebellus *b*, & Vasquez *c*, cum quibus sentio: ratio est, quia cum ego solum tenear, equum reddere ex re bona fide accepta, sufficiet, si illum reponam in eodem statu, in quo erat: non enim videor cogendus, illam cum meo damno domino restituere, quia sic æque obligarer, ac ipse fur, qui rem habuit mala fide: cum ergo minor sit mea obligatio, solum obligabor, domino restituere, quando non patior æquale damnum, non verò in nostro casu, quo par detrimentum paterer, meum pretium amittendo. Vnde vides, idem dicendum esse, si aliquod grave malum à fure rationabiliter timerem, si ipsi non redderem.

a Mol. to. 3. d. 722. quem sequitur *Azor*, alijque apud *Dicastillum* mox citandum. *b* Rebell. p. 1. l. 2. q. 9. *c* Vasq. de restit. c. 9. §. 2. dub. 2. nu. 12. & 13. idem sentit *Delugo* t. 1. de Iust. d. 17. sec. 2. *Dic. lib. 2. tr. 2. d. 5. dub. 4. num. 95.* citans *Tol. Arag. Bonacin.* à quo falso citari *Azorium* pro hac sententia notat *ibi Dicast.*

Dixi (posse me reddere furi, seu illi, qui mihi rem vendidit) nam vendere alteri non possum, etiam ad recuperandum meum pretium. Ratio est, quia sic facerem injustum contractum, ven-

dendo rem alienam; at restituere eidem furi, non est facere contractum, sed præteritum rescindere, quæ rescissio ex se injusta non est, quia ego non teneor stare ei contractui, cum meo illo damno amissionis pretij.

4. Obijcies: non potest debitor restituere rem, v. g. gladium domino, si sciat, dominum illo abusurum, v. g. ad injustè occidendum, ne scilicet cooperetur cum illius peccato, ergo nec emptor, de quo loquimur, poterit restituere rem furi, qua scit, furem abusurum, dum eam ipse fur non reddet domino. Respondeo, nego paritatem, quia debitor ille supponitur, nullum pati damnum, si rem eo casu non reddas; at in casu nostro patitur, nempe amittit suum pretium; nemo autem tenetur procurare bonum temporale alterius, cum æquali suo damno, ut dictum est. Adde, in casu nostro (quidquid sit in illius gladij debitore, de quo suo loco) cooperationem ad peccatum alterius fore admodum remotam; at cooperatio remota ex multis capitibus excusatur à peccato, ut alibi diximus; hic autem erit excusatio ab æquali damno &c. d. *infr. tr. 4. t. 1. §. 3.*

5. Obijcies rursus: si dominus equi emptorem apud Iudicem deferret, Iudex illum cogeret, reddere equum, non furi, sed ipsi domino: ergo & idem ego obligabor in conscientia.

Respondeo: nego consequentiam, quia Iudex supponit, furem non inveniri, ut is cogatur ad restituendum pretium, & sic Iudex operatur ex præsumptione, quod ego pretium recuperare non possim, quando jam nos n. 1. falsi sumus, non posse rem reddi furi: cum

ergo in nostro casu emptor reddendo rem furi, possit suum recuperare, non injustè aget, si se indemnem servet. At cur Iudex ita supponit, & non potius quarit furem, quem cogat ad reddendum pretium? Respondeo, quia non tenetur Iudex, nisi ad ea, quæ à partibus proponuntur: immo Iudex prudenter præsumit, rem alienam mala fide fuisse emptam, & consequenter cogit absolutè emptorem ad restitutionem; secus, daret aditum fraudibus, & quilibet à fure etiam mala fide libenter emeret, quia semper esset securus, suum pretium per Iudices se recuperaturum; alias objectiones vide apud citatos.

6. Quoad rem non mistibilem donatam, jam ex dictis colligis, rem tibi à fure donatam bona fide, multo magis mala fide, vel etiam apud te forte ab eodem fure depositam, statim ac furtum advertis, te debere domino restituere. Ratio est eruenda ex iisdem dictis, quia in hoc casu nullam pretij iacturam facis. Excipe, nisi forte à fure tibi grave aliquod proportionaliter damnum immineret; tunc enim sufficeret, furi restituere, ut etiam ex dictis colligi potest.

Dixi (quoad rem non mistibilem) nam si fuerit pecunia, vel ita mistibilis, ut immista cum rebus latronis discerni nequeat, jam innui §. 1. n. 2. & iterum explicabo §. 4. præsertim n. 26.

§. III.

Secunda quæstio, quoad idem, quando adfuit mala fides.

1. Si rem furtivam à fure mihi venditam mala fide emi, & meum

recipere alia via non possim, quaritur, an possim reddere furi, ut ipse meum pretium reddat? Non posse, docent aliqui a, posse, melius alij b, propter paritatem rationis, cum emptor bona fide. Nam sicuti, qui debet restituere ex injusta acceptione vel retentione, satisfacit tollendo injustam acceptionem & injustam retentionem, ita qui debet restituere ex injusta emptione, satisfaciet, quantum est ex hoc capite, si tollat injustam emptionem; tollit autem emptor, si rescindat contractum cum venditore; ex alia parte idem emptor non cooperatur sic cum malitia venditoris, quia suum damnum, nè scilicet suum pretium amittat, satis ipsum excusat à tali cooperatione.

a *Less. Turrian. alij apud Delugo mox citandum, Sic. l. c. n. 113. afferens Molin. Rebell. Bannes, Vasquez.* b *Diana, & Delugo cum alijs ab ipsis citat. t. 1. de iust. d. 17. sect. 2. nu. 37. Tolet. Silvest. alij apud Dicast. l. c. num. 122.*

2. Dixi (quantum est ex hoc capite) nam, si diu emptor retinuit cum gravi damno domini rem, tunc debet resarcire damnum ob injustam retentionem.

3. Inquires, quanto tempore hic emptor malæ, ut item ille bonæ fidei, potest retinere rem furtivam emptam, ut tractet cum fure de rehabendo suo pretio? Respondeo, id secundum moralem prudentiam ex circumstantijs est decernendum, præ oculis habita illa regula, ut ex hac retentione (quæ certè non valdè longi temporis esse debet) non redundet in novum damnum domini. Vide Delugo citatum n. 33.

4. Si rem furtivam mala fide mihi donatam mala fide accepi, omnino me illam

illam debere domino restituere, non autem furi, jam dixi modo num. 22.

De emente, ut item de acquirente rem alteri obligatam.

Incidit hic dubium de re alteri hypothecata seu obligata, quam ego fortè emi, seu per hæreditatem acquisivi, in seius ejusmodi obligationis. Domum v. g. emi à Petro, justo pretio centum aureorum; deinde apparet, eam esse obligatam Francisco in aureis viginti; an debeam ea viginti Francisco solvere? Respondeo, communis est doctrina, me debere vel solvere, vel tradere illi domum, licet postea regressum habeam contra Petrum venditorem: ratio est, quia tunc urget radix restitutionis ex re accepta; sicut enim si emissem eam domum à fure, nullum ego in eam dominium acquisivissem; ita nunc secundum illam partem respondentem viginti aureis non acquirò dominium, saltem plenum & perfectum, quia secundum illam obligata est creditori, & veluti ejus est ea pars. Si vendidisset tibi eam domum is, qui erat in extrema necessitate, te non obligat Valerus *a*; verum id vidè apud Delugo *b*, res est enim rarissimi eventus.

a Valer in Diff. utriusque fori, v. de bitum, diff. 11. b Delugo dicta d. 17. sect. 5. à num. 95.

6. Si acquisivisses hæreditatem paternam, v. g. quæ verè non sufficiat ad patris debita, ad nihil teneris in conscientia, etiam si non feceris inventarium. Quod si bona hæreditatis sufficiant, sint tamen vinculata, debes solam ex fructibus solvere eadem patris

debita, si hæc debita sint contracta post institutum vinculum: at si fuissent contracta ante vinculum institutum, vel si fuissent contracta ab instituente revocabiliter dictum vinculum, debes ex capitali solvere, ut brevibus docet alijs citatis Bonacina *c*, quia antecessoris bona semper transeunt cum onere, quod habent, restituendi cuique suum.

§. IV.

Occasione predictorum explicamus, quandam per conjunctionem res aliena tran- sit in meum dominium, ita ut non debeam rem ipsam in individuo.

1. **A**D multa usui erit explicatio, quam paramus afferre; nam propterea universaliter est tractanda, ut ne mireris. si ad alia, quæ hujus loci non videntur, divertamus: id enim facit, ut ea omnia, quæ de ejusmodi conjunctione ignorari non debent, hic in unum collecta lector addiscat.

2. Quatuor modis hæc coniunctio formari & esse potest: primò, per alluvionem: secundò per adjunctionem: tertio, per confusionem: quarto, per admixtionem.

Per Alluvionem.

3. Alluvio in legibus *a* alia est patens, alia latens; latens est, quando per alluvionem aliquid insensibiliter tuo fundo adjungitur: patens, quando ex fluminis vi detrahitur aliqua pars fundi tui vicini, & transfertur in fundum tuum. His positis.

a Institut. de rerum divisione, §. praeterea, quod per alluvionem, & deinceps. Dico,

Dico, augmentum fundi factum per latentem alluvionem esse tuum. per patentem esse prædicti tui vicini.

4. Rursus insula, quæ per alluvionem solet de novo nasci, nasci potest primo in alto mari, quod nullius dominij fit: secundo in medio fluvio: tertio in eodem fluvio, sed prope tuum agrum: quarto in eodem fluvio, sed prope agrum vicini. His positis

Dico in hanc sententiam: si primum, Insula est primi occupantis: si secundum, dividatur inter te, & illum, qui est è regione positus: si tertium, erit tua, etiam si deinde sensim, & latenter extendatur vsque ad vicinum: si quartum, erit vicini, ejusdemque erit similis latens extensio.

5. Denique sic ajo. Si alveus fluvij divertat in aliam partem, novus alveus fiet publicus, vel ejus, cujus erat fluvius: antiquus verò accrescit ijs, qui agros vtrinq; habent. Quod si fluvius ex tuo agro insulam faciat, nemo dubitat, insulam illam esse tuam.

6. Hæc vel sancita sunt in varijs legibus, vel ex illis deducuntur, quas vide passim apud Doctores c: apud quos etiam invenies, an hæc accrescant usufructuario, an domino proprietatis, an emphyteutæ, an feudatario: quæ sunt quæstiones pertinentes ad Iuris peritos.

b Quos affert Mol. l. cit. alijque passim. c Mol. fo. 1. d. 57. Delugo t. 1. de Inst. d. 6. sect. 13. a num. 157.

Ter adjunctionem.

7. Querimus, an quando aliquid alienum adnectitur tuæ rei, totum fiat tuum; v.g. partem vestis pretiosæ alte-

rius, consuis tuo vestimento, vel gemmam alienam tuo annulo inseris, an tota vestis, annulusque fiant tua? tua esse, colligitur ex §. Quod si partem, Inst. de rerum divisione, cum obligatione tamen, ut semper supponimus, reddendi domino æstimationem suæ rei.

8. Verum sic est distinguendum: vel primo, res aliena non potest separari, salva tota re, ut si non purpurea vestis pars, sed lanæ, seu fila purpurea aliena fuerint intexta cum tuis alijs filis, vestemque composuerint, & tunc non dicetur purpura adjuncta tuo vestimento, sed vel admixta cum tua, vel confusa in tuo, quia pars tua separari nequit, salvo vestimento: immo non raro, nec discerni poterit, ut si ejusdem rationis colorisque essent tua, & aliena fila: atque de hoc loquitur §. citatus. & nos à num. 11. loquemur: sicuti de admixto dicemus à num. 15.

9. Vel secundo res aliena potest discerni, ac separari à tua: & tunc verè dicitur adjuncta, & ejus tractatio pertinet ad hunc numerum: in quo casu omnis æquitas requirit e, ut pars illa adjuncta remaneat sui domini: cum enim partis illius dominium nunquam dominus amiserit, & ex alia parte discerni & separari possit, cur non sit separanda, ac domino restituenda?

d Delugo t. 1. de Inst. d. 6. sect. 13. num. 160. e Dicastr. lib. 2. de Inst. tr. 2. d. 5. d. 9. num. 184. & 190.

10. Sed quid dicendum de ædificijs & plantis, quæ solo adjunguntur? Respondeo, ut ædificij dominus f. fias, debes in proprio solo illud construere: nam si in alieno, ejus erit ædificium, cujus est solū, modo dominus soli tibi solvat

soluat expensas, si bona fide proces-
sisti; nam si mala, nihil tibi debebitur.

§. cum in tuo. *Instit. de rerum di-
vis.*

Idem dicitur in plantis, Domino nimi-
rum soli eas g. cedere, compensatis tibi
expensis, si bona fide plantasti: nam si
mala, nihil merito habebis.

§. si Titio. *Instit. de rerum divi-
sion. lege Castrop. de Iust. in genere d.
unica p. 20.*

Per Confusionem.

11. Tunc res tua & mea dicuntur
confundi, quando non potest ex ipsis
jam confusis assignari ulla pars, quæ
non sit mea, & non tua. Misces v. g.
vinum tuum cum vino meo, vel tu-
um lac cum meo lacte: assignare ne
poteris hanc v. g. guttam esse tuam,
hanc esse meam? non ita. Pari mo-
do, si ex tuo vino & melle meo fiat
mulsum, si ex tuo ære & meo argento
vel auro fiat æs Corinthium, ex tuis &
meis medicamentis fiat emplastrum,
ex tuis & meis lanis, ex tuo & meo
serico intexatur vestis: tunc autem di-
cetur admisceri, quando potest assignari,
quæ pars sit mea, quæ tua, licet à
me dignosci facile nequeat, v. g. ex
frumento tuo admixto cum meo, po-
tes accipere hoc granum, v. g. de quo
verum est dicere, hoc fuit, seu est ex tuo
frumento, vel vere est ex meo, licet à
nobis propter admixtionem factam
non dignoscatur: non potes autem ac-
cipere vnam guttam, v. g. in mulso, &
sic dicere, hæc gutta est solum mel, est
solum vinum, & consequenter, est so-

lum tuum &c. De admixtione mox;
hic enim de confusione loquendum est,
de qua sic distingue.

Vel confusio inducta fuit primo,
utroque Domino consentiente; vel
secundo, casu; vel tertio, altero solum
sic volente, nesciente vel nolente alte-
ro: si primo ac secundo modo h, to-
tum conflatum erit vtriusque, quia
consensus reciprocus, vel casus ille id
videtur præstare, & ad Iudicem perti-
nebit, dividere pro rata partium. Si
tertio i modo, ad illum pertinet do-
minium, qui operam & maiorem par-
tem materiæ apposuit, quibus tertium
illud corpus conflatum est: quare il-
lud mulsum, æs, emplastrum, vestis,
tuum erit dominij, si tua opera tuaque
maiore parte materiæ illa sint facta,
cum obligatione tamen reddendi æsti-
mationem partis materiæ alienæ; ra-
tio est, quia accessorium sequitur prin-
cipale: principalior autem in his est
opera tua, & pars notabilis tuæ mate-
riæ, quàm sola pars materiæ alienæ.
ergo &c.

h. *Castrop. de Iust. in genere d. unica
p. 21. num. i. Item ibid.*

12. Dixi (notabilis) nam si v. g.
parvam mensuram mellis tui misceres
cum magno dolio alieni vini, vel pa-
rum purpuræ tuæ cum multis alienis,
cum parum pro nihilo reputetur, nec
vinum esset l. tuum, nec vestis: tunc
enim cum tua pars sit accessoria, illa
aliena principalior, alterius erit dolium
& vestis, cum obligatione reddendi ti-
bi æstimationem exiguam illius purpuræ
& mellis.

I. *Eo modo, inquit Axor apud Di-
cast. lib. c. n. 185. quo nimis parva*
X x

13. Non

aqua benedicta non reddit benedictam magnam aqua quantitatem

13. Non dissimili modo iudicarem de preciosissima pictura, vel scriptura facta à te in vili tabula vel tela aliena; tuum enim erit totum, cum obligatione reddendi pretium tabulae vel telae illius Domino. Quod si pictura esset vilior, quam tabula, certe tunc cederet, accessionis jure, Domino tabulae; quo pacto conciliantur variae opinioniones de simili pictura in aliena tabula variè sentientes. Vide infra §. 5 n. 6.

in Vr iudicat Castropal. de just. in genere disp. unica p. 21. n. 1. n Castrop. l. c. n. 3.

14. Quod si ejus sit generis rerum confusio, ut non possimus recurrere ad principalem, vel notabilem partem, ut si omnibus perpendis aequales essent, vel quasi aequales partes, vsui erit regula, quae mox dicitur nu. 20.

Ex his collige, quid dicendum in formatione speciei, ut loquuntur Iurista. Nam si v. g. ex visis alienis exprimas mustum, sine dubio hoc erit Domini vuarum; solum, si bona fide expressisti, dabuntur tibi expensa; nam si mala, nihil: sicuti, in simili modo, dictum est n. 10.

o Castrop. l. c. n. 3.

Per Admixtionem.

15. Si tuum frumentum, ordeum, pecuniam, & vniuersaliter si quaelibet alia mixtibilis tua, ut sunt pecora, gallinae, boves, (quae quando signata proprijs characteribus non sunt, facile ad-

miscentur, ita ut discerni nequeant) cum meis misceam, in cuius erunt dominio?

16. Dico, esse distinguendum modo, quo paulo ante distinximus; vel enim admixtio facta est primò, ex vtriusque consensu; vel secundo, casu & fortuito; vel tertio, vno sic volente: si primo, & secundo modo, vtriusque erit cumulus, dividendus pro rata à Iudice, ea ratione, qua diximus n. 11. Si tertio modo, in quo maximè viget praesens difficultas, habe quatuor regulas; prima est: quoties notabile quid alienum admisces tuis rebus, in notabili item proportionaliter quantitate sumptis, ita ut amplius discerni ac separari non possint, (si enim possint, non transferri dominium, certum sit, quia res, cum tunc remaneat distincta, & separabilis, semper Domini sui est, ut dixi num 9.) siue sit frumentum q, siue pecunia, siue quodcumque aliud, & animum habeas expressum non acquirendi dominium illius cumuli, non erit cumulus in tuo solo dominio, sed vtriusque, & singulae partes remanebunt in dominio singulorum; esto, quia non dignoscuntur, quae partes sint tuae, quae alterius, indigeas Iudice, vel arbitro, ad dandum singulis ex eo cumulo, quod singulis pro rata convenit. Ratio autem, quod cumulus dictus non fiat totus tui dominij, est, quia dominium rei de nouo non acquiritur sine voluntate & acceptatione; at nunc supponimus, te non habere voluntatem acquirendi, ergo non acquiris.

17. Regu-

P Colligo ex Lesio l. 2. c. 14. n. 22. & rursus ibid. c. 20. n. 156 Silu. usura 6. c. 1. Delugo l. c. alijque. q Quid quid dicat Glossa apud Delugo l. c. num. 162. quæ solum hanc doctrinam admittit in pecunia, non vero in cæteris misfibilibus.

17. Regula secunda: si voluntatem acquirendi dominium habeas, & ex alia parte notabiles partes admisceas, ut discerni ac separari amplius res singulorum non possint, dominium totius cumuli acquiris; ratio est, quia ex vna parte jam habes voluntatem acquirendi, & ex alia te perinde habes, ac si frumentum consumpseris, vel pecuniam expenderis (id enim æquivalenter facit illa confusa admixtio) & consequenter in te dominium rei transfers, cum obligatione restituendi æquivalens, sicuti parem obligationem contrahis, quando consumis.

x l. si alieni nummi, ff. de solut. l. Idem Pomponius, ff. de rei vendit. & alibi, & communiter DD. citati, præsertim Vasqu. de rest. c. 9. §. 2. dub. 5. num. 27.

18. Regula tertia: si voluntatem illam nec excludis, nec includis, & tamen ita eas notabiles partes mices, ut discerni & separari non possint, adhuc dominium totius cumuli acquiris. Ratio est, quia quamvis positivam voluntatem expresse acquirendi non habeas, habes tamen implicite, dum te geris, perinde ac si consumeres &c.

19. Semper autem dixi (notabiles partes) si enim vnam parvam mensuram v. g. frumenti tui, integro plenoque horreo alterius, vel aureum vnum tuum magnæ summæ alienæ

pecuniæ admisceas, vel contra, non fit translatio dominij, quia tunc moraliter non judicatur facta vlla admixtio, cum parum pro nihilo reputetur; remanebit ergo cumulus in dominio ejus, cujus antea fuerat, eum obligatione restituendi parvam illam partem &c.

Quanta autem hæc pars esse debeat, ut notabilis vel exigua censeatur, certe non nisi prudentis iudicio, ut in similibus fit, iudicandum.

20. Regula quarta: si dignosci quidem possit pars tua, sed non separari, sine rei totius destructione, ut si fila tua purpurea sint admixta filis albis serici alterius, in contexta veste, tunc videndum est, quodnam sit principalius &c. modo dicto n. 11. sine.

Quid, si omnibus expensis, partes sint æquales, nec alijs principaliores? respondeo, si nec dignosci possint, nec separari, salva re, vterque dominium in solidum in eo conjuncto habebit, modo, quem in simili diximus num.

11. Quod si dignosci quidem possint, sed non separari, salva re idempunito dicendum: fortior enim circumstantia est, non posse sine destructione rei partes separari, quam solum posse discerni; semper enim favendum est rei, nè destruat.

21. Ex dictis vides, si religiosus partem v. g. frumenti, vel pecuniæ ab amico fortè illi datam ad custodiendum, misceat suis, etiam si discerni nequeat, non transferre ejus cumuli dominium in se, quia non habet voluntatē faciendi suam, illam amici partem, & consequenter, nec totius aggregati: vnde clare fit, ut is non peccet

contra paupertatis votum, illam admixtionem faciendo. Vides item in eodem casu si perit cumulus, vtrique pro sua rata perire: nam contra, si habuisset animum transferendi in se dominium (qui animus in religioso non praesumitur, nisi exprimitur) & peccasset contra votum, & sibi soli cumulus periret &c. Illud noto, si admiscuit cum voluntate Domini, ex alio capite religiosum non peccasse, saltem graviter: licet enim demus, sic translationem dominij in religiosum factam esse, tamen cum aequaliter ex illo cumulo habeat, tum ipse religiosus, tum ille Dominus, non videtur adesse determinatio gravis in tali translatione materiali dominij.

Deciduntur frequentiores casus de rebus mixtibilibus.

22. His ita vniuersum explicatis, afferam hic solutiones illorum casuum circa res, quae miscentur, de quibus frequentior esse solet vsus & dubitatio.

23. Dico primo: si fureris quamcumque rem mixtibilem, v. g. frumentum, oleum, vinum, argentum, pecuniam &c. teneris ad restitutionem quantitatis surreptae, cum hoc discrimine, ut si miscueris cum tua, ita, ut discerni nequeat, tenearis saltem ad pretium, vel ad similem rem; si non immiscueris, vel ita sit mixta, ut discerni, & separari possit, tenearis ad restituendam rem in individo: ratio est, quia si cognoscibilis perseverat, cum ea sit Domini, Domino reddenda; neque enim harum rerum, etiam vnicuique vsu consumptibili-

um, dominium transfertur statim, & atque habentur; si vero non cognoscibilis, tunc quia per illam mixtionem factus est fur Dominus, satis erit, si aequivalens restituat.

s. Sanchez, l. 2. in dec. c. 22, n. 34. Less. mox citandus n. 152.

24. Si tamen extet cumulus (adverto cum Lesio, t) in quo est modica pecunia, frumentum &c. immixtum cum illo furis, licet per illam admixtionem fur factus sit Dominus, tamen mihi relinquitur actio, non solum in furem, sed etiam in re, id est, in cumulo: vnde ego praeferrri debeo, & possum accipere ab eo cumulo, per compensationem, partem meam. Ratio est, quia id videtur consonum iuri naturali; ut si certo sciam, ibi esse meum, possum meam partem accipere quantumcumque modicam.

t. Less. l. 2, c. 20. à ns. 156.

25. Dico secundo: si fur dat mihi bona fide recipienti aliquod mixtibile, v. g. pecuniam alienam, si deinde mihi constet, esse alienam, nec fuisse permixtam cum pecunijs alijs, quas forte habebat fur, tunc statim, atque id scio, debeo restituere Domino (multo magis debeo restituere, si recepi mala fide) sive fur remanserit potens per aliam pecuniam solvere, quod furatus est, sive non; dummodo de facto nolit solvere. Ratio est, quia illa aliena pecunia, cum discerni possit, est Domini, & ego debeo ex re accepta; quando autem res ex re accepta debetur, nihil facit potentia vel impotentia furis, quia res ipsa accepta, ubicumque invenitur, Domino est restituenda. Quod si praedictam pecuniam immiscuerim cum

cum mea, adhuc debeo restituere, sed tamen *b*, esse probabile, nullum in æquivalenti, siquidem jam factus sum ditior in illa quantitate, quam misceui cum meis, unde cumulus factus est major. Quod si denique bona fide in totum consumpsi, tunc ex alio capite nihil debeo, quia scilicet in nihilo factus sum ditior, ut nunc supponimus.

u Pet. Nav. Sanch. eosque citans Dic. li. 2. tr. 2. d. 5. dub. 9. n. 190.

26. Dic tertio: si fur immiscuit alienam pecuniam cum sua, ut discerni nequeat, & deinde ex rota summa donaverit mihi, bona, immo etiam mala fide, recipienti partem aliquam, immo etiam totam illam summam, nihil debeo Domino, si fur potens est per alia sua bona restituere, licet nolit; at si fur non est potens, debeo ego totam pecuniam furtivam restituere. Ratio prioris dicti est, quia per illam immixtionem, quæ æqualeat consumptioni, fur factus est Dominus totius, licet semper remanserit obligatus ad restituendum æquivalens; cum igitur ego acceperim à fure jam facto Domino, non accepi invito Domino, ergo restituere ex hoc capite non debeo. Dominus autem ille, à quo ablata est pecunia, solum actionem habet contra bona alia, quæ jam supponimus in hoc priore dicto haberi à fure; esto, probabile etiam sit, quod dixi n. 24. ex Læsio. Ratio posterioris dicti est, quia si fur est impotens, mea causa impotens est: mihi enim, qui acceptui pecuniam, qua fur poterat solvere debitum, imputatur illa impotentia, atque adeo mihi remanebit onus supplendi defectum furis, sive immiscuerim, sive non, cum mea pecunia; fateor

onus mihi remanere, si acceptui solum, & non induxi ad dandum: quod sub quadam animadversione docet Molina apud Delugo de iustit. d. 20. n. 13. Vide etiam Castropalaum c.

a Sanch. l. c. b Mel. Les. Salas, apud Castr. mox citandum. c Castrop. de iust. commutativa d. 1. p. 14.

27. Dico quartò, aliquid esse diversum in rebus hisce mixtibilibus, si hæc mihi à fure venditæ sunt. Nam si ego frumentum, v. g. in individuo furtivum à fure bona fide emi, & antequam immisceam cum meo frumento, scio, esse alienum, totum debeo ex re accepta, atque adeo statim restituendum erit in individuo, sicuti si emissem rem non mixtibilem, v. g. equum, vestem &c. de qua re §. 2. & 3. vniuersaliter dictum est: nisi forte ad recuperandum meum pretium, vellem reddere ipsi furi, modo ibidem dicto. At si immiscui cum meo non modico frumento, ita ut discerni nequeat, nihil debeo; ratio est, quia ex vna parte per illam admixtionem ego factus Dominus totius, & ex alia in nihilo sum factus ditior, quia iusto pretio frumentum illud emi, non sic, si mihi donatum fuisset, quando jam ex donatione factus essem ditior, ut n. 5. dictum est.

Dixi autem (frumentum in individuo furtivum) nam si aliud fur admiscuerit cum suo, & deinde mihi vendiderit, jam vendidit ex suo, & consequenter, cum iuxta doctrinam, datam nu. 26. ego nihil furtivum emerim. recurret distinctio ibidem allata.

§. V.

De obligatione restitutionis fructuum ex
re aliena bona fide percepto-
rum.

1. **R**ecole, d fructus rei alios esse
purè naturales, alios merè in-
dustria, alios mixtos, ad quos
reduximus civiles, v. g. locatione do-
mus, equi &c. Non loquimur pro foro:
jurisconfulti nimis sunt sibi ipsi repu-
gnantes e sed pro foro conscientia tan-
tum.

d *Supr. c. 2. §. 7. num. 22. e*
ut habet Delugo t. 1. de Iust. d. 17.
sect. 3. n. 43.

2. Regula jam hujusmodi figatur
menti f. Bonæ fidei possessor resti-
tuere debet solum fructus extantes in
se, vel in aliquo, in quo factus est diti-
or, fructus, inquam, naturales, & mix-
tos, non vero mere industriales: à
mixtis tamen suas tum necessarias,
tum vtilis expensas, & astimationem
sui laboris posse deducere; ratio regu-
læ est, quia fructus sunt partus, & quasi
partes rei, quæ tota domino debetur;
nam propterea dicitur, quod res ubi-
cumque est, Domino fructificat g: &
ex alia parte æquum est, ut expensæ,
labor, & industria cedant in vtilitatem
ea præstantis.

f *Less. Mol. Sanch. mox citand. &*
pasim. g. §. si Titius, Institut. de her. divis.

3. Dicitum est autem primo, (fru-
ctus extantes in se &c.) quia ceteri bo-
na fide, atque sine culpa consumpti, &
ex quibus non est quis factus diti-
or,

non sunt restituendi h. Illud hic no-
candum censeo; cum enim fructus
sint res mobiles, possunt à possessore
bonæ fidei triennio præscribi; at res, à
qua percepti sunt, cum sit stabilis, v. g.
prædium, domus &c. non potest præ-
scribi, nisi tempore longiore: hinc
ergo fit, ut persæpe tenearis reddere
prædium v. g. quia pro illo nondum
est elapsum debitum tempus præscri-
ptionis, non verò omnes fructus, etiam
extantes, seu in quibus factus es diti-
or, sed solum illos, pro quibus triennium
nondum elapsum est.

h *Angelus, Silv. Less. Mol. Gom. Sa-*
lo. Vasq. Rebell. Sanc. alijsque, quos si-
quitur citatus Dic. li. 2. de Iust. tr. 2. d.
5. dub. 3. nu. 28.

4. Dixi secundò, (fructus natura-
les & mixtos) quod intellige, etiam si
Dominus eos percepturus non fuisset
ob suam negligentiam, vel aliud, ut
si ager non fuisset ab ipso colendus, do-
mus non locanda: ratio est, quia sem-
per sunt fructus rei Domini, quæ Do-
mino fructificat. Quid de fructibus
perceptis à re per possessorem bonæ fi-
dei meliorata? respondeo, etiam hos
deberi Domino, eo modo, quo ceteri,
quia res meliorata adhuc est Domini,
ergo Domino fructificat; qua ratione
tunc hic possessor possit sibi expensas
ad meliorandam rem factas sibi dedu-
cere, mox dicitur n. 12.

i *De Iugo t. 1. de Iust. d. 17. sect. 3.*
n. 52. Mol. t. 3. d. 725. n. 22.

5. Dixi tertio, (non vero merè
industriales) quare lucrum ex nego-
tiatione pecuniæ, negotiantis semper est;
id, quod

id, quod etiam supra diximus de fure negotiante alterius pecunia: est tamen latum discrimen advertendum, quod bonæ fidei possessor non obligatur ad lucrum cessans, & damnum emergens, quod fortè passus est ex pecuniæ carentia Dominus; obligatur possessor malæ fidei, ut ibidem notavi.

6. Inquires hic primò, qui sive bona, sive mala fide instrumento alterius aliquid lucratur, alterius penicillo v. g. tabulam suam pingit, alterius ferræ arcam construit &c. an picturam, & arcam faciat sua, utpote effectus suæ artis & industriæ, an alterius, nempe Domini penicilli, vel ferræ? respondeo, sua *l* facit; solum æstimationem vsus penicilli vel ferræ debet Domino: nam pictura partus est artificij, atque adeo industriæ, non instrumenti. Quid si proprio penicillo fiat in tabula alterius? respondeo, tota pictura aliquibus videtur Domini tabulæ, quia est veluti seges in solo alieno: solvatur dumtaxat pictori bona fide pingenti suæ operæ, seu laboris pretium; ego tamen probabilius judico, id quod de hoc dixi §. 4. n. 13. Pictori verò malæ fidei, esse probabile videtur, nihil dandum, quia pictura est melioramentum voluntarium, respectu tabulæ, ut colligetur ex mox dicendis de melioramentis prædij vel domus &c.

l Dic. l. 2. de Inst. tr. 2. d. 2. dub. 5. n. 107.

7. Inquires secundo, maiorem explicationem eius, quod modo dictum est (seges in solo alieno.) Respondeo, si tuum frumentum in alieno agro, mala, immo etiam bona fide, semina-

sti, tota seges *m* est Domini agri, quia est fructus suæ rei; accipe tu igitur tuum frumentum, quod servisti, & expensas laborumque pretium, & nihil præterea; at si quis alienum frumentum in suo agro seminavit, debet ipsum frumentum surreptum, & damnum, quod Domino emerit ex frumenti carentia, reddere; at segetem sibi reservabit, quia fructus est sui agri.

m Idem ib. disp. 5. dub. 2. nu. 26.

8. Inquires tertio: quid de locatione rerum, quæ non solent locari? v. g. possessor bonæ, immo & malæ fidei, locat torquem auream alienam, vel etiam aurum & argentum ad ostentationem, quæ certe non solent locari, sicuti solent domus, equi &c. cuiusnam competet lucrum hujus locationis, Dominonè, tamquam partus civiles suæ rei, an possessori tamquam partus suæ meræ industriæ? respondeo, consequenter ad dicta (quidquid alij asserant *n*) hoc lucrum *o* deberi Domino, deducto semper pretio laboris & industriæ locantis, si qua fuit. Ratio est clara, quia illud lucrum non est lucrum industriæ locantis, sed datur pro vsu ipsius rei, prorsus, sicuti, si quis locaret vsu agri sterilis: quamvis enim ipse ager sterilis sit physicè, ut etiam torques aurea, & ipsa pecunia, tamen quando non dantur absolute (sicuti certè datur absolute pecunia, quando traditur in negotiationibus per venditionem & emptionem &c. sed pro solo vsu, facit fructus civiliter, sicut facit domus locata &c. solum in hoc casu liberarem locantem ejusmodi torquem & similia à restitutione pretij locationis, quando crede-

crederetur Dominus hoc pretium omnino nolle, sic Diana p, cui diligentissimo scriptori multarum opinionum notitiam acceptam merito referimus, liberavit ab obligatione restituendi rusticum, qui mulum à ditissimo surreptum locavit per multos annos, quia nimirum nobilis ille ditissimus non putatus fuit velle ejusmodi pretium: verum quando adest hæc excusatio, uniuersalis est pro omnibus furtis, nec solum pro eiusmodi locatione.

n. *Navarr. in manual. c. 17. n. 25. alijque apud Dicast. l. c. nu. 102. o Sanc. l. 2. in dec. c. 23. nu. 132. p Diana p. 2. tract. 17. Miscel. resolut. 50.*

9. Inquires: quartò: an qui domum v. g. alienam, siue bona, siue mala fide locavit, sed pluris accepit, ratione alicuius portæ à se affixæ, vel cancelli, vel lapidis pretiosi, teneatur restituere hunc excessum pretij ipsi Domino domus? respondeo, non teneri q, quia hæc melioratio, quæ est per meram adjunctionem, est ipsius furis, atque adeo furi fructificat: non sic, si fuisset melioratio per arbores plantatas in fundo alieno, quia tunc, ut ex supra dictis constat, fructus percepti ex illis arboribus essent fructus Domini fundi &c.

q. *Dicast. l. 2. de just. t. 2. d. 2. dub. 5. nu. 95.*

10. Inquires quintò: ex eo, quod dictum est, lucrum meræ industriæ (ut in negotiatione pecuniæ contingit) esse negotiantis, rectè colligit, qui affirmat, posse licitè famulum, vel depositarium pecuniam Domini, eo in scio, negotiationi subdere, & lucrum sibi retinere? respondeo, r, rectè, si id faci-

at sine villo Domini præjudicio seu damno: at si præjudicium illi esset, ut si promptam non habiturus sit suam pecuniam Dominus, ad sua negotia, unde grave damnum sibi eveniat, licet posset dictus famulus retinere lucrum, utpote fructus suæ industriæ, tamen peccaret juxta grauitatem damni, & debet restituere totum damnum, quod emerfit, & lucrum, quod cessavit Domino ex pecuniæ carentia, ut ex dictis constat. vide, quæ dixi superius de famulo ludente pecunijs Domini tr. 2. c. 9. §. 1. à. n. 22.

r. *Mol. Reginal. Beia. alijque apud Dianam p. 1. ff. de contract. res. 52.*

11. Dixi jam quartò, (à mistis expensas tum necessarias, tum viles, & æstimationem laboris posse deducere) quare non satis consequenter aliqui negant, æstimationem laboris & operæ posse ab ejusmodi possessore deduci, cum tamen concedant (quod certe nemo negat) posse deduci expensas: non satis, inquam, consequenter; nam sicuti si labor & opera fuissent adhibita ab extraneo operario, debuisset Dominus eorum pretium solvere, quia tunc jam sunt, ut vocantur, expensæ: eodem modo debet, si exhibita sint ab ipso possessore bonæ, immo & malæ fidei, quando vocantur industriæ: neque enim propterea naturam mutant.

s. *Delugo t. 1. de just. d. 17. sect. 3. n. 61.*

12. Adverte autem, hæcenus fuisse sermonem de expensis & labore in percipiendis fructibus, v. g. in colendis arboribus jam antea plantatis: si enim sermo sit de expensis, & labore, factis à possessore, quibus res aliena fuit meliorata,

rata quibus v. g. fuerunt plantatae novae arbores, nova domus aedificata, novus puteus, effossus &c. quamvis eadem fere sit ratio, ac de jam dictis expensis, tamen propter suas proprias difficultates de ijs erit hic distinctè decernendum.

Melioramenta.

13. Dico ergo, has etiam expensas posse possessorem bonae immo & malae fidei sibi deducere, & Dominum ad eas solvendas vel compensandas obligari, esse tamen magnam quaestionem, num omnes, an aliquas dumtaxat? Ut autem id statnatur, distinguendum sunt melioramenta necessaria, utilia, voluptaria, seu voluptaria: prima sunt ea, quae, si adhibita non fuissent, nullos seu certe deteriores fructus res produxisset: secunda sunt ea, quae faciunt, ut res sit utilior; ut si v. g. cum necessarijs melioramentis, seu quod idem hic est, expensis v. g. reddebat centum, cum utilibus reddat ducenta: tertia sunt ad merum ornamentum, sine accessu utilitatis redditus annui; tales sunt fontes, picturae, statuae &c. quibus quamvis sine dubio praedium pluris valeat & magis aestimetur, tamen quia ex illis non reddit praedium fructus plures annos, non vocantur, nec sunt utilia, sed voluptuaria melioramenta.

t lego Cast. de iust. in genere d. vn. p. 24. §. 11.

14. Affero jam, possessorem bonae immo & malae fidei, posse expensas factas ad melioramenta utilia & necessaria à Domino petere, & hunc debere

solvere vel compensare, non vero factas ad melioramenta voluptaria; potest tamen eiusmodi possessor bonae vel malae fidei, hac melioramenta voluptaria, si separari queant à re, v. g. portas, statuas &c. sibi sumere. Quod si separari nequeant, vel per adjunctionem accesserunt rei, ut arbores vel plantae infructiferae ad merum ornamentum, nihil erit ex eorum pretio solvendum possessori malae fidei, ut docet Sanchez, imputet enim sibi, si ea amittat, quae circa rem alienam sine Domini consensu, & sine ejus utilitate expendit. Adde, iniquum esse, cogere Dominum invitum emere illos ornatus, quibus ille libentius forte caret, quam careat pecunia, quae est solventaria. Hac secunda ratio probat, idem esse dicendum de melioramentis his voluptuosis, à possessore bonae fidei forte factis. Scio, Delugo x velle, saltem medicum quid pro his esse à Domino solvendum ipsi possessori malae fidei, quod certè est probabile, quia aliqua tandem Domini utilitas est, emere justo pretio utilia propter utilitatem, ita & haec voluptuaria modo dico pretio, quia sic utilia omnino sunt.

u Sanc. l. c. num. 139. x Delugo l. c. num. 63.

Pro possessore bonae fidei idem videretur dicendum: nec enim Dominus deberet cogi, emere voluptaria: tamen huic possessori propter bonam fidem conceditur libertas, ea sibi separandi, si ea separari possunt: quod si non possunt, ipsi conceditur, cogere Dominum ad solvendum, quantum ipse posses-

possessor expendit, ut ea faceret, addito pretio laboris; vel ad vendendam totam rem ipsi possessori iusto pretio, deductis melioramentis.

15. Tria denique adverte *a*: primò, pro dictis melioramentis, etiam necessarijs & vtilibus. Dominum non debere solvere, quantum creverit valor rei suæ, sed quantum valuerunt expensæ, quibus ea melioramenta creverunt: plantavit v. g. possessor arborem fructiferam, expendendo vnum aureum, de nunc vero arbor plantata valet decem aureos. vnum aureum debet Dominus, non vero decem solvere. Ratio est, quia illud augmentum est partus sui agri. Quod si contra expensæ fuerunt decem v. g. aureorum, sed arbor nunc valet vnum aureum, vnum tantum debet Dominus, non vero decem, quia pro vno aureo vtilis est Domino arbor; nec enim æquum est, ut cogatur emere rem pluris, quam ipsi valeat: immo si possessor bonæ vel malæ fidei expendisset vnum aureum, sed Dominus, si illud melioramentum fecisset, expendisset minus v. g. dimidium, dimidium γ deberet reddere Dominus, non vero vnum, quia ipse solus debet id, in quo emolumentum participat. quod nunc solus est in dimidio.

a *vt colligitur ex l. in fundo, ff. de rei vendic. & alibi; & explicat pluribus sanc. li. 2. in dec. c. 23. num. 147. & sanc. l. c. num. 140 cum Lessio, & Mol.*

16. Adverte secundò, non solum possessorem malæ, sed etiam bonæ fidei ex fructibus quomodocumque consumptis, quam vis ditior redditus non fuerit, teneri, eos cum melioramentis,

siuè necessarijs, siuè quomodocumque vtilibus, compensare. Ratio est, quia quo plures fructus percepit possessor, quamvis eos consumpserit, eo minus censetur pro melioramentis expendisse.

17. Adverte tertio: si res cum melioramentis pervenit in Domini manum, antequam Dominus soluit possessori bonæ fidei expensas prædictas, posse semper in conscientia à dicto possessore peti eas, quas Dominus debet, & Dominum dare debere: at si sermo sit de possessore malæ fidei, dubitatur, an Dominus in dicto casu, quo rem suam recepit, antequam expensas huic possessori malæ fidei soluerit, obligatus sit nihilominus solvere? Negat obligari Sanchez, *a* quia quoties lex iuste negat actionem ad aliquam rem petendam, & simul concedit debitori repetitionem, si solverit; licebit etiam eidem debitori possidenti non solvere, ut fusiè idem *b* probat; sed malæ fidei possessori negat lex actionem petendi expensas melioramentorum, & dat Domino repetitionem, si voluerit, ergo &c. Narrus *c* alijque affirmant, eum obligari solvere ante sententiam, & ratio esse potest, quia lex in pœnam delicti negat talem actionem possessori malæ fidei; at pœna non obligat, nisi post sententiam, quia eius exequutio est actus, qui à publica potestate provenire debet. Vtraque sententia est probabilis & tuta. Quæ dicta sunt, esse pro foro conscientie, iterum noto.

a *Sanch. l. c. nu. 143. & 144. b*
Ibid. & lib. 6. de matr. d. 38. n. 34. &
§. 71. Tres

lib. 20. d. 8. n. 25. c. Navarr. quem citat sequiturque Delugo t. 2. de Inst. d. 17. sect. 3. n. 66.

§. VI.

Tres dubitationes circa variationem bonae & male fidei.

1. Prima dubitatio, an qui primo habuit bonam fidem, deinde malam, & fructus consumpsit, sit injustus acceptor, ita ut obligetur reddere eosdem fructus, etiam non extantes? quid si contra e venerit, ut prius mala fide laboraverit, deinde acquiserit bonam?

Respondeo, in foro conscientiae (si enim Iurisperitos in foro externo consulas, numquam rem expedies) solum tunc obligaris ex injusta acceptione, quando d. consumis fructus eo tempore, quo mala fides tecum est, quidquid fuerit antea, vel postea. Ratio mihi manifesta est, quia tunc injuste te geris contra Dominum, & tunc peccas contra Iustitiam, ergo ex vi illius culpe tunc contrahis obligationem restituendi, quod si casus occurrat, ut deinde superveniat certitudo, tuos esse illos fructus, quos mala fide consumpsisti, ideo non obligaris restituere, quia illa consumptio verè non fuit materialiter injusta, sed ex conscientia erronea, qua cessante, jam ab omnino libereris.

d. Ex Mol. t. 2. d. 569. & t. 3. disp. 725. alijque, quos sequitur citatus Sanc. l. c. n. 252.

2. Secunda dubitatio. Quid erit, si respectu unius sit quis mala fide pos-

seffor, non vero respectu veri Domini? si possessor v. g. putans, prædium esse Petri, consumat eius fructus, utique mala fide, sed prædium vere est Pauli, eritne obligatio, eos restituendi, ex injusta acceptione? ratio dubitandi est, quia tunc possessor ille re ipsa non est injurius, seu iniquus consumptor contra Petrum; quia vere illi fructus, sicut, & prædium, non sunt Petri; nec est injurius contra Paulum, quia dum illum, ut Dominum non agnoscit, injurius contra ipsum esse non potest. Unde nec potest obligari ex injusta acceptione; ergo solum obligaretur ex re accepta: sed quia jam supponimus, fructus fuisse consumptos, ex dictis ad nihil nunc obligabitur. Respondeo, hunc censendum esse consumptorem male fidei, atque adeo, cognita veritate, debere regulariter restituere eos fructus Paulo. Ratio est, quia dum is scit, prædium non esse suum, atque adeo nec fructus, & tamen absolute & sine conditione consumit, injuste agit; & quidem interpretative, contra illum, cujus est re vera res.

Dixi (regulariter) nam si hoc animo expulso vel implicito quis affectus esset, quia hi fructus sunt Petri, v. g. Principis, ideo eos accipio & consumo; nam si essent Pauli, vel alterius privati, non acciperem, nec consumerem; tunc certè si fructus de facto sunt Pauli, non esset is injustus, nec respectu Pauli, nec respectu Petri Principis, propter argumentum factum e, & consequenter non esset obligandus ad restitutionem ex injusta acceptione, ex probabili opinione, de qua in simili dixi superius l. 6. c. 4. §. 3. à n. 30.

Y y 2

3. Tertia

e Delugo t. 1. de Inst. d. 17. sect. 3.
n. 78. sine lege item Sanc. l. c. n. 157.
& Mol. ab eodem citatum, & eundem
Delugo d. 7. ib. sect. 3. n. 25. 26. & 27.
quem ego attuli sup. lib. 6. c. 4. §. 3.
n. 3.

3. Tertia dubitatio. Quid si me-
us prædecessor mala fide laboravit, at
ego bonam habui, nocebitne mihi fides
hæc mala prædecessoris?

Respondeo communis est f doctrina,
nocituram tibi, si es successor univ-
ersalis, non vero si sis particularis;
universalis successor est, v. g. hæres,
qui in omnibus succedit testatori de-
functo; particularis est, v. g. legatari-
us, & quilibet, qui ab aliquo habet,
emit, dono accipit aliquam rem. Ratio
autem huius communis doctrinæ esse
debet, quia hæres v. g. universalis re-
præsentat personam testatoris, possi-
detque omnia eius bona eo modo, quo
ipse testator possidebat; nam propter
ea obligatur, saltem juxta vires hære-
ditatis, ad omnia testatoris debita; sed
testator habebat sua bona obligata pro-
pter eius malam fidem vero Domino,
illique debebat eos fructus mala fide
consumptos restituere, ergo & restituere
debebit eius successor: saltem, ut di-
ctum est, juxta vires hæreditatis. Hæc
autem representatio cum non adfit in
successore particulari, si ipse bonæ fidei
titulo, ut supponimus, vallatur, cur ab
aliena fide mala premendus sit? Non
ergo obligabitur ex injusta acceptione,
sed solum ex re accepta.

f Sanchez. l. c. n. 155. Delugo d.
17. cit. n. 79. alijque Iurisperiti ab ijs-
dem cit.

CAPVT QVARTVM.

De tertia radice restitutionis, quæ est in-
iusta damnificatio seu læsio.

1. **Q**ui obligatus ad restitutionem
ex præcedentibus radicibus
fuit, aliquid siue bona, siue
mala fide vsurpavit; nam ideo posses-
sor vocari potuit: nunc vero de eo lo-
quimur, qui contra rem a lienam sine
ejusdem rei vsurpatione, injuriam se
præfert; id, quod fit, vel positivè rem
destruendo, ut si quis segetes alias
comburat, alienum argentum in mare
projiciat, vel simile quid faciat, vel posi-
tivè impediendo, ut si quis proximum
injustè impediatur, ne suas res tempera-
les, sua legata, suas hæreditates conse-
quatur.

§. I.

De positivo destructore rei
alienæ.

1. **H**ic locus esset explicandi, quæ-
nam culpa requiratur ad pa-
riendam obligationem in eo,
qui rei alienæ damnum infert, Theolo-
gicane g, an Iuridica? rursus gravissime
h, an levis? deinde quodnam dam-
num, indirectumne i, an dire-
ctum? denique à quonam illatum, à
se, l, an etiam à seruo, à filio, ab ani-
malibus suis? sed quia de his per aliam
occasionem plenè disputa vimus, hic sa-
tis sit, ea, quæ super sunt, insinuare.
g Sup. c. 2. §. 4. h Sup. c. 2. §. 5. i
Sup. l. 6. c. 4. §. 1. l Sup. ib. §. 4.
2. Quo